

GLAS

Časopis za Politiku i Kulturu

God. VII.

1963.

Br. 1

IZ SADŽAJA:

Hrvat:	"STANMO GORI, DOST SMO SPALI!"	1
A.B.:	PROBLEMI KNJIŽEVNIČKOGA NARAŠTAJA	3
Ivo L.Sučić:	ZAŠTO HRVAT U GRADIŠĆU?	5
Viktor Vida:	EX VOTO	6
Nikola Benčić:	ZAŠTO BAŠ U MAJU...	7
Djuro Sudeta:	Iz pjesme NOVEMBAR	8
Stjepan Šulek:	JOŠ JEDNA LOŠA KNJIGA	9
	IZ HRVATSKE KULTURNE KRONIKE	10
Babits M. - a.b.	KNJIGA PROROKA JONE	13
+ + + :	NEISKORIŠĆENA MOGUĆNOST	17
Marko Glavanić:	UMJETNICI POD KOMUNISTIČKIM REŽIMOM	19

"GLAS" ZLAZI ĀTIRI PUTA GODIŠNJE.
PRETPLATA ZA ĀTIRI BROJA 20 š.
INOZEMSTVO 2 DOLARA

Herausgeber, Eigentümer und Verleger: KROATISCHER AKADEMIKER-KLUB, Wien VIII., Langegasse 26.

Verantwortl.Redakteur: IVO L.SUĆIĆ.

ERSCHEINUNGSORT: WIEN

P. b. b. VERLAGSPOSTAMT: WIEN 65

"STANMO GORI, DOST SMO SPALI!"

O Hrvati, narod mali,
Stanmo gori, dost smo spali!
Prestat mora dugi san,
Zora puca, bit će dan!
(Mate Miloradić)

Prije nego se more pjevati: "Zora puca, bit će dan", mora prestati dugi san!

Prestat mora dugi san! To valja u prvom redu za Glas, za njegove urednike i suradnike, za odbor i članove Hrvatskoga Akademskoga kluba.

Stidljivo stupi Glas opet pred lice naroda. Zadnji broj prošle godine, ki bi morao izlaziti za Božić 1962., ostao je misece dugo ležati u ledeni mali prostorija HAK-a.

Po čijoj krivici?

Najugodnije bilo bi krivca iskati drugde. Ali, tim ne bi napredovali ni jedan mali korak. Zapravo mora reći svaki iskrenim kajanjem, urednik, suradnik, predsjednik, odbornik i obični član: "mea culpa!"

Izgovora, zlike našao bi brzo svaki. Urednik i suradniki mogli bi kazati: Nij li dosta, da smo se trudili kod pisanja? Predsjednik i odbor mogao bi tražiti od članov: Zač niste došli, da složimo ta božićni broj i nosimo na poštu. A člani mogli bi reći: Nitko nas nije sazvaio. A kad smo došli, bilo je mrzlo kao u ledenici.

Svi ovi izgovori kažu naše uboštvo ne samo u materijalnom pogledu. Manjkao je novac za drva, poštu i t.d. Ali manjkala je pred svim dobra volja. Manjkao je idealizam.

Kratko prije Uskrasa probudio se je opet ovaj idealizam barem u neki od nas; u oni, ki se ne maru za osobne protivnosti, sukobe, uvrijede i druge protivnosti.

Odbacimo lijenost, nehajnost, manjkavosti u radu, u suradnji i organizaciji! Počnimo ovu sedmu godinu Glasa novim oduševljenjem, novim elanom, novom snagom!

Tim još nikako ne moremo kazati: "Zora puca, bit će dan!" Prije strogo recimo sebi, svojoj savjesti: "Prestat mora dugi san!" To mora biti naš novi program, ki traži na prvom mjestu od sebe, od nas samih, od svakoga suradnika, od svakoga člana Akademskoga kluba, ali i od svakog čitaoca više oduševljenja, više truda, više napora.

Prestat mora dugi san! To valja i za sve druge kulturne radnike, to valja i za cio naš Hrvatski narod u Gradišću.

Pred kratkim spomenuli smo se iz 25. obljetnice nacističkoga preokreta u Austriji. Na nas gradišćanske Hrvate došao je ta preokret kao smrtni mraz, ki je porazio naš narodni, kulturni i društvojni život i odsudio ga na tjeskobno životarenje. A da nije došlo do 2. svitskoga rata, doživili bi bili još oštrije zatiranje naše manjine.

No i rat sam nije poštedio naše oce, brate i sine, uzevši mnogo puta najbolje, nasposobnije. Kolika ufanja, kolike nade

pokopane su i za naš narod na vojnom polju! Možda književni i pjesnički talenti; možda budući narodni i kulturni vodje...

Ipak smo odahnuli nakon rata god. 1945. Za vrime fronta i-škusili su još i naši neprijatelji vridnost našega jezika. Na čelo Gradišća postavan je za jedan cio decenij jedan Hrvat kao zemaljski poglavar. Njegovom pomoću dostigli su brojni Hrvatski činovnici ugledna mjesta, iako su neki kasnije opet zaboravili, da ih je rodila hrvatska majka.

Novi život je procvao na kulturnom, književnom, društvenom polju. Mogao bih ovdje sastaviti dugu poredicu onih zaslužnih muži, ki su pisanjem, uređjivanjem, organiziranjem, pobiranjem starih i komponiranjem novih pjesam, tamburanjem, peljanjem zborov, priredjivanjem igrokazov, održanjem sastankov, prisustvo- vanjem i suradnjom mnogo doprinesli k razvitku novoga naro- dnoga života poslije rata. Neka imena poznata su svim, druga su opet zakrita ili se manje spominjaju. No nije ime važno. Važnije su činjenice.

Ali uz sve radosne činjenice novoga života, poslije rata ne moremo se osloboditi u podsvijesti toga osjećaja, da kod nas ipak nije sve u redu. Još i na najveće naše narodne svetke pa- da neki sinj i davi nas strah, kao da uz sve pozitivne fakte najzadujemo, izumiramo.

Je opravdan ov strah? Punim pravom nas strašu činjenice sta- tistike, neuspjehi kod rješenja školskoga pitanja, big od grude, propadanje kulture uz napredak površne civilizacije, političke borbe i nesporazumi, ubostvo naše štampe, jezični problemi itd.

Krivo bi bilo, zatvoriti oči, ignorirati, ne na znanje zeti sve ovo, ča nas punim pravom gnjavi.

Ali za toliko jače je dužnost našoga pokolenja, da se probu- dimo iz sna i da zbudjamo i naš narod.

S veseljem smo mogli primiti u zadnji tajedni glase o uspje- šni sjednica Hrv. kulturnoga društva u Cindrofu, Štikapronu, Pro- drštofu. Konačno nešto u posljednji tajedni ove duge, jako duge zime. No ne bi se bile morale održati ovakove sjednice tokom cijele zime, jednoč u jednom, onda u drugom selu? Pak kađe su te pokrajinske ili lokalne sjednice Hrv. kulturnoga društva u oni drugi zima? Osamnaest ih je minulo od konca 2. svitskoga rata i osam po sklopljenju državnoga ugovora. Je bio potrihan cindrofski alarm, da se konačno takova sjednica održi u jednom Cindrofu, Štikapronu i Vulkaprodštofu?

Mogli bi se braniti, da je peljačstvo Kulturnoga društva i tako održalo u jeseni pokrajinske dogovore; da su se u toliki seli predstavljale kazališne igre; da su se održali uspješni bali u Željeznu i Beču.

Ništa protiv balov! Oni znadu bići lipe zabave, a još i kori- sne. No za naš narodni razvitak oni su jedva više od lipih zračnih balonov. Nikako oni nisu "alibi" ili nadomjestak za kulturni rad. Kazališne igre su važan faktor u našem kultur- nom životu i trud prirediteljev ter omladinę ne da se dosta visoko cijiniti, jer za svakom predstavom ležu mnogi večeri puni napora i zrtvov. Ali ni kazališne predstave ne moru na- domjestiti živu spravišća održana u svrhu probudjanja naroda. Isto moramo reci i za neumorni, velike hvale vridni rad naših tamburaških zborov. Kazališne igre, osobito krace, i nastupi tamburaških zborov mogli bi ukrasiti i vabljevijim načiniti pokrajinska i lokalna spravišća. Ali jezgra tih spravišćev mo-

rala bi biti ipak zbudjanje naroda i narodne svijesti.

Ako se na ovom polju u zadnjoj zimi i u prošli godina nije godalo već, onda tomu nisu krivi predsjednici, tajniki i ona jako mala sakica kulturnih radnikov, ki bi se morali prekinuti od djela za narod. Bolje će se stati s našim narodnim poslom tek onda, kad budemo imali barem dva-tri tuceta agilnih idejalistov i po mogućnosti u svakom selu barem jednoga agilnoga pokretača za kulturne posle, a oko njega odbor ili jačo aktivistov. Onda ćemo moć zaista pisati: "Zora puca, bit će dan!"

A ča da činimo, dok tih aktivistov i idejalistov nimamo u dovoljnoj mjeri? Čekati na nje? Nikako ne! Već smo previše čekali. Čekali smo na odlazak posadnih sil. Čekali smo na suradnju političarov. Čekali smo na školski zakon. I to čekanje usnilo je mnogo u san.

Ali konačno mora prestat dugi san! Iako nas je malo, dajmo se na posao! Odbacimo svaki nesporazum, uvrijedljivost, lijebnost i osobna trvenja, ribanja. Hajdmo na posao i bit će nas od dana do dana već i tako bit ćemo u stanju, da probudimo i čim širje sloje našega naroda na snažniju, odusevljeniju narodnu svijest.

Hrvat

PROBLEMI KNJIŽEVNIČKOGA NARAŠTAJA

Ako se dobro sjećam, ispisalo je Hrv. Kulturno društvo poslije 2. svitskoga boja samodvapute književno naticanje. A za svakim naticanjem ostalo je na obadvi strani neko razočaranje. Prošlo ljetu pri naticanju došlo je samo šest pripovijesti, a od ovih napisao je tri isti pisac, ki je i dobio prvu nagradu, ali ne u visini ispisane svote.

Kade lezu teškoće, problemi našega književničkoga naraštaja?

Najprije kod samoga jezika. Jezik je za spisatelja isto, ča je za seljaka plug i kosā, ili novije traktor, za kovača bat, za tesara sikira. Jezik se naučimo od svoje majke, od svojih domaćih. Ali on se mora usavršavati u školi. Mi nešto dobenemo u ovom pogledu u osnovnoj školi, ali skoro svim nam manjka ona znamenitija izobrazba u sridnjoj školi.

Človik pokušava ovo manjkanje nadomjestiti, da čim već čita hrvatske knjige, naravno i u književnom jeziku, jur zarad našega književnoga ubostva u narječju. Ali na ov autodidaktski način ne moremo se sistematski udubiti u duh hrvatskoga jezika. Mimo toga upleteni smo brzo u nutarnju borbu: kakovim jezikom da pišemo; ostajemo li pri narječju ili pišimo u književnom jeziku?

Ki dobro pozna naš današnji položaj, mora se bez dvojbe izjaviti zato, da se mora danas još narodu pisati u narječju. No u prvom redu književnik mora koracati napred na tom putu od narječja do književnoga jezika. A to je vrlo težak put, jer od jedne strane mi ne poznavamo dosta temeljito, sistematski i dostljedno književnoga jezika, a na drugu stran ne će nas razumiti narod, koga hocemo zabavljati i podučavati.

I kod pisanja u narječju postoji daljnji problem u tom, da naš današnji pravopis nije kodificiran. Nisu sastavna ni druga, općenitija načela, kako treba pisati, kako treba porediti riči u rečenici, kade lezu naše druge pogriške, germanizmi, barbarizmi, krivo upotribljavanje glagolskih oblikov i t.d.

Drugi problem je manjkanje kritike i pravoga književnoga fo-

ruma. Uz naš mali broj ne moremo imati mnoštvo književnih talentov. I u pjesmi i u prozi imamo u našoj književnosti i samo po jednoga, ki je općenito priznat, da je književnik i po krvi i po formatu. Mi drugi smo više-manje diletanti ili amateri, iako u originalnom smislu ovih riči, to je: da iz ljubavi prema narodu pišemo.

Ali i diletantizam more se zeti u lošem i u plemenitom smislu. U plemenitom smislu diletantizam da početniku u ruku pero, "da va kalendari (i drugde) ne bude golota". Diletantizam u smislu ljubavi prema narodu zna otkriti brzo, a još i naglo, kot vidimo u slučaju 53-ljetnoga Miloradića, velike talente. Ali dok se jedan brzo ispostavi kao pravi majstor, drugi ostanu za uvijek amater. No i takovi manje istaknuti i manje talentirani kulturni radnici su neophodno potrebiti jednoj dosta skromnoj manjini.

Diletantizam u lošem smislu leži onde, kade nije nikakovoga, još ni skromnijim talentom primirenoga razvitka. A ov razvitak je potrebitan ne samo pojedinomu spisatelju, nego i cijeloj našoj književnosti. Mi se ne smimo zadovoljiti tim jedinim praktičnim kriterijom, je li jedna pripovijest za naš narod, je li jedna drama za naše pozornice, je li razumi jednu pjesmu do posljednje riči još i svako dite. Ako se ograničimo na ov jedini kriterij, ne ćemo izlaziti iz stalnoga diletantizma i epigonizma. Mi se ne smimo samo rediti po ukusu naroda, mo moramo ta ukus razvijati i odgojivati.

Ali opasno bi bilo i to, ako bi zbog žurenja, da prodremo u sferu novije, modernije književnosti, zanemarili dodir, kontakt s narodom.

Mnoge poteškoće ležu pravoda u tom, da je naš narod mali. Zato se zna godati, da pri naticanju ocjenitelj, ki bi morao nepristrano suditi njemu nepoznatoga pisca, već pri otvaranju rukopisa zna, čiji rad drži u ruka. Ovdje leži i tomu uzrok, da se ne more očekivati velik broj djel kod naticanja. Nimško naticanje prošle godine u Gradišću bilo je još slabije nego li naše.

Daljnji uzrok naše književničke slabosti leži u malom broju čitaocv, zbog čega se jedva more i zamisliti, da se tiska jedno veće književno djelo, jedan roman ili drama bez znatnoga deficita. I k tiskanju ovoga časopisa tribali bi barem tripute toliko pretplatnikov, koliko ih imamo.

A gdje je uopće pitanje književničkoga honorara? Naš književnik morao bi uopće za čast držati, da more nešto objelodaniti u naši novina i kalendaru. Ipak se mora naglasiti, da je honorar naravno pravo. Od seljaka se ne more očekivati, da zaman producira, od zidara da zaman zidje, od šivalje, da zaman šije. Samo naš pisac ne bi smio očekivati ni najskromnijega honorara? Zač? Kad on ne producira materijalne, nego duhovne vridnosti? Katoličanski dan Austrije, održan prošlo ljeto u Solnogradu napisao si je za geslo: "Ne ugasite duha!" Na njem se je med drugim potribovalo, da se duševne vridnosti više cijenu. To vridni i za nas gradišćanske "Hrvate i za našu književnost. U ovoj vezi znalo bi biti od koristi, da bi imali jedno književničko društvo, ko bi zastupalo interese onih naših kulturnih radnikov, ki perom radu za naš narod.

No od naših književnikov morat ćemo tražiti uvijek na prvom mjestu idealizam. Kad bude već idealizma, imat ćemo opet i već književnikov.

ZAŠTO HRVAT U GRADIŠĆU ?

U posljednje vrijeme sve se žešće napada i ugrožava hrvatstvo u Gradiscu. Sigurno većina nasih ljudi ne namjerava promijeniti svoju narodnost, no ipak nisu nekako nasi Hrvati, a u mnogo slučajeva ni nasi školovani ljudi u dovoljnoj mjeri aktivirani i svjesni problematike da bi otklonili odlučno napade i opasnost odnarodjivanja.

Neki naši rodoljubinaglasavaju, kada govore o hrvatskoj narodnosti u Gradiscu, u prvome redu utilitarističke činjenice, te kako je korisno biti ili ostati Hrvatom, jer; Hrvat u Gradiscu govori bez pola muke dva jezika, njemački i hrvatski pa ima lakši pristup ka svim slavenskim jezicima, koji postaju sve važniji.....

Sigurno su ti ljudi shvatili utilitaristički duh vremena u kojem odlučuju velikim dijelom ekonomski interesi način i tok narodnog i državnog života. Bez svake je dvojbe poznavanje dva jezika korisno, no ne možemo poistovijetiti vladanje jezikom i korisnost, koja proizlazi iz toga, sa vrijednošću narodnosti.

Ne mislim u slijedećem trubiti u rog nacionalizma, kako se je izjavljavao u Evropi u prošlom stoljeću i kako se tu i tamo javlja sve do dana današnjega. Nacionalizam je stvorio suvremene evropske države integrirajući nacije i ističući narod iznad svega pa osobito iznad države. Ideal je bio sakupiti naciju u jednoj narodnu državu, za koju se onda stvorila u mnogo slučajeva neka mesijaska zadaća. Sigurno je imao nacionalizam -kraj mnogo negativnih i krvavih posljedica-velike zasluge za jezik i budjenje narodne svijesti u svim slojevima naroda. No postaviti neku narodnost za najviši ideal, kojemu moraju služiti svi pripadnici tog naroda, očigledno je preokret vrednota, a nipošto ne može biti krajnji cilj pojedinca ili cijele zajednice. Da može biti vrlo tragično kada nekoliko glava izmisle radi tog nedostatka za izvjestan narod neku posebnu misiju, vidimo iz najblize prošlosti. Takav nacionalizam nema pa ni ne može imati mjesta i razumijevanja za narodne manjine s jedne strane, s druge strane ne mogu raditi narodne manjine na okupljanju svojih sunarodnjaka misleći na stvaranje zasebne države, a bilo bi smijesno i pomisliti na tako nešto glede na naše osamljeno i odvojeno stanje u Gradiscu. Kriteriji kod formiranja većih jedinica su sada sasvim drugi, pa se može mirne duše reci, da je nacionalizam u Evropi - možda hvala Bogu - proživio svoj vijek. No drugo je nacionalizam i veličanje nacije, a drugo je narodnost i pitanje njezinog očuvanja. Svaki čovjek ima svoj životni zadatak, koji treba ispuniti. Čovjek može biti svijestan svoje odgovornosti i svog zadatka samo kao ličnost, kao individuum, koji se razlikuje od drugih ljudi, drugim riječima, treba imati u izvršenju svojeg zadatka polaznu točku i kao državljani i kao kršćanin i kao pripadnik izvjesne narodnosti, treba imati svoj duhovni dom. Samo kao individuum može dati svojoj okolici nešto posebnoga, obogatiti je. No svoje zadatke može lakše ispuniti i možda samo u okviru zajednice, države i pojedinog naroda. U našem vremenu govori sve u prilog tome, da pojedinci nemaju smisla za svoju odgovornost, da ne mare za svoju konačnu svrhu i cilj svoga bitisanja. Živi se samo radi zarade i materijalnih dobara, vegetira se više manje.

Vaznije mjesto zauzima opet pojam višenarodne države. Njezino formiranje i njezin obstanak opravdava se kulturnom sličnošću, ekonomskim prostorom i drugim komponentama. Dobar primjer imamo za to mi i kao Hrvati i kao Austrijanci u staroj Austro-Ugarskoj. Poceo se već radjati pojam Austrijanstva kao jedan od više načina evropskog državnog i kulturnog života, na kojemu su radili svi narodi te velike zajednice. No taj je razvitak naglo prekinut pojavom nacionalizma i godinom 1867 tom. Neto slično -samo u većem obsegu vidimo u današnjici u tenji za ujedinjenjem Evrope. Pojavila se ta težnja iz više

razloga, iz ekonomskih, iz strateških a u svojim počecima u prvom redu iz tog razloga, što se uvidila slabost pojedinih odvojenih evropskih naroda da brane svoju kulturu i evropski humanizam pred napadom najprimitivnijeg barbarizma. Tu evropsku kulturu je stvorilo više naroda i baš ta činjenica sačinjava njezinu posebnost i njezinu vrijenost i samo ona je uzrok njezine dinamičnosti i stalne obnove.

I naša hrvatska posebnost u Gradiscu doprinasala je i doprinasu u užemu okviru k duhovnom i materijalnom obogaćenju naše domovine. Da samo nabacimo neke komponente: Nasi su ljudi dosli u od Turaka opustošene krajeve pa su morali od nova početi sa kultiviranjem zemljišta, branili su zajedno sa svojim susjedima, Madjarima i Njemcima zemlju protiv Turaka. Hrvati su mnogo doprinijeli i k vjerskom licu Gradiscu u dugoj borbi protiv protestantizma; kroz naše narodne pravice, nosnje i muziku mogli smo pružiti mogućnost inspiracije umjetnicima te suradivali na posebnom gradiscanskom načinu života i kulture. Ne najzad, nasi ljudi trudili su se pa se zauzimaju i u danšnjem vremenu u politici i javnom životu za našu domovinu. Kroz našu slavensku narodnost i kroz naš jezik možemo sada i ubuduće pomagati našoj domovini u razumijevanju naših bliskih i daljnjih susjeda te u razgovoru i dodiru s njima, što se u Austriji tako često naglašava i na zalost u istoj mjeri zaboravlja. Sve mogućnosti i specifičnost našeg položaja morali bismo dobro proučiti kako bismo bili na temelju toga u stanju da pomazemo naše sugrađane kod usavršavanja našeg društva, naše države kako bi magla i zajednica lakše izpuniti svoje zadatke. Dobro je po život svake države, kada se čim više i raznih sila trudi za njezino usavršenje i perfekcioniranje, a sigurno bismo mogli i mi udahnuti u tijelo naše države nešto malo i našeg narodnog duha i temperamenta.

Bio bi dakle naš zadatak da upoznamo naše sunarodnjake s njihovom odgovornošću za društvo, pa ih upozoriti da ne zakapaju više svoje talente, već da i oni doprinesu svoj udio kod savladanja zemlje i njezinih mogućnosti, za čime se može težiti sigurno na više načina. Baš u takovom aktiviranju pojedinaca leže i mogućnosti kultivirajućeg djelovanja jedne narodne jedinice te opravdanost, pa čak i dužnost njezinog očuvanja.

Ivo L. Sučić

Viktor Vida:

E X V O T O

Mjesec nad zaljevom
golubica s grancicom u kljunu.
Kap rose na krilu mrtvog šturka
ispod maslina.

Na tom kamenu i moji dragi sniva-
Njiše ih južni vjetar u rogačima^{lu}:
iznad svjetlucavog mora
s plutom i stakalcima

Al ja ne ću plakat:
neka riječi sjaju
i vlažno oko vidi Mariju!

Večernja zvijezda kroz luk zvo-
svijetli mladosti i svib^{nika}ju.
Marija ide iz borika
Tiho kao zrak kad kruži
između čaša od kristala.

Nebom golubice lete.

Na dlanu Joj noć
a na licu ruža cvjeta.

Peraste, o moja bijela
tvrdo!

ZAŠTO BAŠ U MAJU.....

/Na uspomenu moga oca/

Između mnogo bitnih pitanja čovjeka jedno od najbitnijih i najdiskutiranijih je pitanje smrti. Skoro svaki se susretne sa ovom problematikom, tko prije, tko kasnije, a neki možda nikada. Pa i jest jedno važno pitanje naše egzistencije. Skrajnje pitanje, koje navali na čovjeka da ni sam ne zna kako i kada je ulazio na ovu "tamnu stazu" po kojoj mora tapkati možda čitavog svog života i to možda bez nade pronaći nekog tračič svjetlosti u ovoj dobeloj i gustoj tami, preko koje ga vodi staza života.

Neopisive, velike slike se kroću čovjeku pred očima; Krležina filozofija, Komedijska Dantova, pa slike iz Dr. Živaga, sve jedna za drugom kao neprekidne slike i na svakoj stoji upitnik sa neresivim pitanjem: kuda? Medjutim ljudi, koji prosto kao božji nadničari dožive svoj vijek, sa nejasnom slikom u srcu pitaju: zasto i na koji način? ili možda ni ne pitaju nikada.

Ako sam sebe pitam sada, kako sam došao do ovoga pitanja, nejasnim čudom bih morao odgovoriti da ni sam ne znam. Došlo je od sebe, tiho i plaho, kada je priroda suteci čekala na porod misli. Znam samo toliko, da je u posljednje vrijeme Smrt, ta jalova i brza kosacica gusto zavila svojim tihim mahom smrtonosnu kosu. Tako mi odnijela, tiho i mučno, jalovo, kradljivim korakom oca, prijatelja i profesora u jednoj godini.

Kako to? Pa tko bi znao odgovoriti na ovo pitanje? Jalovo i kakvo zna smrt kositi živote baš onda, kada nitko ne čeka na nju.

U maju, kada čovjek u grudima osjeća budjenje svijeta, kada se zrak napuni onim božjim mirisom i dahom, koji je Bog udahnuo u blato i prah, koje je od tog daha ozivilo i počelo disati i kojim dahom svakog ljeta ponovo Ozivljivač svijeta nanovo budi prirodu, u to vrijeme za-
brujji žica života pa tihim utranjem uireno pukne. Jedan svijet, čudo božje se izgubilo u tom prekidu. A ja uzvikoh: Oče! Kuđa? Ne znam odakle, ali iz velike dubine, iz dna duše, iz večite tišine diže se glas, tužan i treperljiv; pa zasto nisi pričekao. Gdje su moji snovi, moje nade još jednom ranim jutrom uzeti kose na ramena i bez rijeci nestati u mlakoj zori i slusati sum dalekih loza i pjesmu zelenih sjenokosa i objamiti prirodu.

San, varka velika, jalna nestašica.

Smrt mi je uzela i posljednju mogućnost objamiti oca i vi-sjeti kao dijete na njegovim riječima i izgubiti se u njina kao u vječnom miru.

I danas kao pastir Loda, pustim sjećanjem na ručima bježim po prirodi i izvornim i prirodnim pitanjem skacem i bježim za tvojim tajnim korakom; zasto si mi ga uzela?, pa te vidim kako sranezljivim licem bježiš ispred mene, te sakrivas i odgovaras; on nije bio tvoj, on je bio sin prirode i zemlje i zemlja i priroda ga tražile natrag i prijele u svoja krila. to je moje carstvo.

A ja tražecim, zabrinjenim očima gledam u to carstvo i pokušavam pronaći onu stazu, koja vodi tamo.

Uzalud, ne shvaćam pravo. Zasto baš u maju, kada božji dah udahnuo dušu prirodi?

Zasto sam baš u maju morao usklicati na obali Dunava i doživati očajno "vilu" ili "zlatu ribicu" da mi povrte prijatelja i zujiti u ronecu vodu čekajući na vilu ili ribicu. Pa čekam možda i danas da mi ga povrte?

Zasto sam baš u maju morao šutljivo, tugom u srcu, gledati mrtvo lice vrsnjaka, koji je izgorio u plamenu svoje duše?

Zasto u maju, kada božji dah život dijeli prirodi?

I Krist je u proljeću umro.

Ali Krist je i uskrsnuo.

Krist je umro i Krist je uskrsnuo! Kroz ove rečenice prosija onaj mali zračić, koji nas vodi kroz tamnu stazu života, i kaže mirno; i oni će uskrsnuti. Snisao smrti leži u uskrsnucu, i to u vječnom uskrsnucu, u besmrtnom uskrsnucu.

Oni, koji ne vjeruju u uskrsnuće duše, neopisivim strahom se boje smrti.

Svjęze se sjećam bolećne prijateljice, koja je mlada i divna mirno očekivala smrt, čak sto više zudila za njom. Ona je u smrti vidila ozdravljenje, spas i novo uskrsnuće. Prečjerana zudnja, bolesna u svojoj klici, jer je proizlazila iz osjećaja suvisnog čovjeka u društvu. Mukotrpno je bilo gledati, kako je zila života izumirala, idokazivati njoj da svaki čovjek, svako biće ima ispuniti svoju zadacu.

Nasuprot svega toga veličanstveno je bilo gledati onaj veliki mir, koji je ispunjavao onu mučnu i umornu mladu dušu, koji mir je ona nosila u svome biću. I tada sam morao uvidjeti, kako tesko je ljudima dokazati i pokazati snisao težnje, "Budi što jesi".

Ne mogu prolaziti niti uz slučaj, kojeg od dana do dana ponovo doživljavao i vidim, kako se muči sa životom čovjek, koji ne vidi u smrti uskrsnuće, već uništenje, koji služi bogu mamonu, bez toga da bi svijestan bio zapravo toga, što mu fali iz života.

Iskreno rećeno, još mukotrpnije je gledati onu borbu. Svaki mora kroz ovaj plamen, koji plamen vodi ka životu, očišćenju, k svijetlu. Iz ovog plamena izlazi čovjek očišćen od gubavosti i stupa novim nazorima u svijet, i priroda promijeni svoje lice, i čovjek osjeća u sebi kucanje krvi prirode.

Ne mogu zaboraviti riječi mističnog pjesnika Tina Ujevića, prema kojem je smrt samo prag u novi život, uzdignuće u visu sferu života, u koji život stupa čovjek očišćen od mučaka i gubavosti.

Zasto bas u "maju"!?, kada Duh udiše dahom život u zemlju i prah?

"Maj" je klica i dah novog života!

Nikola Benčić

.....
Novembar kašljuga u granju
sve niže
i bliže
- sve tiše

Čekaš me - znađem: ovo
idem
bez straha.

Strti
svoj život predajem tobi,
sestrice
- Smrti -

/Iz pjesme "Novembar" od Djura Sudeta/
(posljednja tri stiha)

JOŠ JEDNA LOŠA KNJIGA

Radi se o knjizi Georga Schreiberera "Fahr mit nach Jugoslawien" (izdao bečki Verlag für Jugend und Volk 1963). Ova je knjiga u nekim novinama toplo pozdravljena. Jer puna je nepovrijeđivog humora i svakakvih dobrih savjeta za sve one turiste, koji putuju u Jugoslaviju. To je zapravo neki romansirani putopis, koji ne opisuje samo prirodne ljepote jugoslavenskih zemalja nego se bavi i opisom povijesti jugoslavenskih naroda. Ali to je samo amisantna turistička propaganda, komercijalni produkt visoke konjunktore. Glavna karakteristika toga famoznoga priručnika je, da to nije ni posebni turistički priručnik, niti korektna kulturno-historijska reportaža. Današnji turista, koji je za vrijeme rata došao u našu zemlju puskom u ruci i u željeznom oklopu, treba, dakako, takve knjige, koje javnost dendečiozno dezinformiraju, često iz vrlo poznatih razloga. Kao da još uvijek živimo u eri famozne austro-ugarske monarhije, kada su nas Hrvate nazivali Serbokroatima, kako to pričaju mnoge geografske karte. Kad pisac opisuje crkvene građevine Dubrovnika, Splita, Šibenika, Trogira..., ni jednom riječi ne spominje, da te velike građevine spadaju u hrvatsku kulturnu baštinu. Ali Madjare stalno spominja. Kao da je Dalmacija Madjarska! Jedan odlomak ipak ima laskavi naslov: "Hrvatska kao stara kulturna zemlja". Piscu ne možemo biti zahvalni za ovaj naslov, jer se u njegovoj knjizi ta "stara hrvatska kultura" nalazi samo u Zagrebu. Ova samovoljna drskost nije ugodna, a divno služi imperijalistima svih boja i zakona (propalim austro-ugrima, Talijanima, "komunistima", fasistima i, naravno, četnicima). Sve bi bilo dobro, kada bi u Zagrebu postojao neki institut, koji bi kontrolirao, što stranci o nama pišu, i kako pred javnost iznose naše hrvatsko kulturno blago. Takav institut mogao bi razviti široku djelatnost u promicanju hrvatske kulture. Inostrani pisci dobivaju obično informacije iz vrlo sumnjivih ruku. Ali, družo, nemoj sanjati! Dok je tako kako je, možemo jedino protestirati. Jer takve turističke propagandističke reklame savršeni su instrumenti izvjesnih, nama dobro poznatih, političkih dogmi i rasizama. Fuj!

Stjepan Šulek

DJETINSTVO

Mali je živio u svom selu veselo i bezbrižno.
 Živjelo dijete s mačkama, svinjama, s vukodlacima i vilama.
 Udisalo u sebe vonj amonijaka u štalama i gnojnicama sela.
 Jelo dijete trešnje s tuđjih grana i voljelo susjedove kruške.
 U zimskim noćima slušalo lavež pasa i bakine basne.
 Voljelo je dijete mirise slame i sijena i bilo je bezbrižno.
 Dok su šume zelenile i ptice cvrkutale mali je zanosno sanjario.
 Oh, kakvo je to bilo čisto i ljupko sanjarenje!

s.d.

IZ HRVATSKE KULTURNE KRONIKE

Proročki vizionar smrti - Novo "Kolo" - "Hrvatska revija" o Ivanu Meštroviću - Njemačko jezično područje upoznaje djela M. Krleže

Napisao: Stjepan Šulek

Profesor Vinko Nikolić, hrvatski pjesnik i izdavač reprezentativnog časopisa "Hrvatske revije", izdao je nedavno novu knjigu. Predzadnja knjiga ovog našeg izdavača jeste djelo Ivana Meštrovića.

Ova najnovija knjiga sadržava pjesme pjesnika Viktora Vide, koji si u godini 1960. samovoljno uzeo život, u emigrantskoj noći, pod tuđim nebom. Pjesnik Viktor Vida rođen je 1913. u Boki. Štuđirao je u Zagrebu i Italiji. Po svršetku 2. svjetskog rata odlučio se Vida da živi u emigraciji. Najprije je kao emigrant živio u Italiji, a zatim u Buenos Airesu, gdje je i svršio. Viktor Vida, vitez hrvatske emigrantske rezignacije, reprezentira se u svojim pjesmama kao pro-ročki vizionar smrti. Kao takvom osigurano mu je dostojno mjesto u hrvatskoj literaturi. On je obogatio našu depresivnu i crnu liriku suncanim mediteranskim rasplozenjima. Viktor Vida spada u galeriju svih onih naših apostola duha, kojima je patničko traženje ljepote i mističko doživljavanje svijeta oduzelo smisao za materijalni život. Žalosna je bila njegova neizlječiva depresija. I zov smrti u njegovim pjesmama. I smrt sama. Tako je jedan od naših nadarenijih ljudi dao riječju i djelom svjedočanstvo, kako egzil nije sretno utocište za pjesnika. Ni onda ne, kada se u egzilu stvara i radja nova perspektiva sustrasnijice.

Knjiga se sastoji od ca. 300 stranica. Pokraj pjesama sakupljeni su svi bibliografski i biografski podaci. Predgovor je napisao meditirajući pjesnik Ivo Jendić. I na koncu mogu reći, da je Vinko Nikolić još jednom zadužio iseljenu Hrvatsku. Tko će mu to platiti!? Sabrane pjesme Viktora Vide mogu se naručiti kod: Prof. Vinko Nikolić, Casilla de Coreo 4723, Buenos Aires, Argentina.

.....

Nakon dvogodišnjeg prekida izdala je "Matica Hrvatska" u siječnju ove godine novo "Kolo", časopis za književnost, umjetnost i kulturu. "Matica Hrvatska" kao najveća kulturna i književna institucija stvaralačkih Hrvata i kao najveće hrvatsko nakladno poduzeće izdala je još do pred drugi svjetski rat preko 600 knjiga iz svih književnih i naučnih područja. Maticu su osnovali hrvatski preporoditelji (takozvani "Iliri") pod imenom "Matica Ilirska" god. 1842. u Zagrebu. Ali s tim famoznim imenom nisu Hrvati bili zadovoljni, pa su godine 1874. "Maticu Ilirsku" nazvali "Maticom Hrvatskom", jer je hrvatsko ime - kako se ta promjena obrazložila - jače i ono poziva sve Hrvate pod narodnu zastavu. Godine 1842. izašao je i prvi broj "Kola". Prvi urednici ovoga časopisa bili su najpoznatiji obnovitelji hrvatske kulture onoga vremena: prvi hrvatski književni kritičar Stanko Vraz, zatim Dragutin Rakovac i Ljudevit Vukotinović. O historijatu časopisa mozete više saznati iz članka "Kolo" u prošlosti od predsjednika "Matice Hrvatske" Jakse Ravlića u prvom broju "Kola". Ravlić želi u svom uvodniku istaći, da "Kolo" svoju zadaću može samo onda ispuniti, ako ono i dalje ostane kombinacija lijepe književnosti i društvenih nauka.

Inače su se do sada u "Kolu" pojavili poznati ljudi iz hrvatskog i jugoslaverskog kulturnog života. Među njima i Petar Šegedin, čiji radovi zaslužuju najveću pažnju. Koliko će "Kolo" i dalje biti u službi režima, to ćemo vidjeti. U Jugoslaviji su sve novine i svi časopisi instrumenti režima tako, da unutrašnja emigracija ne može pružiti opoziciju, a ona je potrebna.

Glavni urednik novog "Kola" je mladi književnik i književni teoretičar Vlatko Pavletić, koji je do sada izdao nekoliko knjiga.

.....

"Matica Hrvatska" razvila je inače veliku aktivnost. Pored ostalog stvoren je plan da se objavi Pet stoljeća hrvatske književnosti u ca. 140 knjiga. Predgovore i komentare napisat će poznati hrvatski pisci. Ako se ovaj grandiozan plan ostvari, tada se ne ćemo morati plašiti, da naše nove generacije ne će imati vrela da se napajaju hrvatskim patriotizmom. Svi veliki hrvatski pisci bili su - i jesu - rodoljubi, a to se rodoljublje očituje i u njihovim najboljim djelima. Ovakva djelatnost najbolje odgovara na pitanje: Što se može učiniti, da se nacionalni hrvatski duh pred modernim razvitkom ne pretvori u prašinu? Kako da se Hrvatska duhovno preporodi jeste problem, koji se nameće našoj generaciji. Novoj generaciji treba predociti što je sadržaj hrvatskoga duha, da ne djeluje kao kakva imaginarna i prazna fraza.

.....

Radi se o Meštrovićevom broju "Hrvatske revije" (1962 - 4). Ovaj broj je još jednom dokazao, da intelektualni dio iseljene Hrvatske ne spava, a niti to kani. Hrvatski intelektualci u tuđini, zahvaljujući neumornom radu V. Nikolića iz Buenos Airesa, pošteno su se oduzili jednom od naših najvećih ljudi - Ivanu Meštroviću. Tko kani proučavati Meštrovića kao čovjeka, umjetnika i rodoljuba, kao oca, muža i emigranta, taj neka posegne za ovim brojem revije. To će morati činiti i svi budući kulturni historičari i člankopisci. Meštrovićeva grandiozna ličnost, kao i njegova umjetnost, osvijetljena je sa sviju strana. Ovakva djelatnost je najveće opravdanje političke emigracije. To i tako se kod kuće o Meštroviću ne smije i ne može pisati. Dirljiv je prinos Mate Meštrovića, koji s najintimnije strane piše o svom velikom ocu. Iz pera A. C. Pavelića i B. Radice saznajemo, što je Meštrović doživio prilikom svoga zadnjeg posjeta domovini. To sve treba citati, i onda se zna, tko smo. To bi trebali citati i oni, kojima smo inače simpatični, ali koji nas gledaju s nekim nejasnim predrasudama. - Za bogat sadržaj o Meštroviću pobrinuli su se slijedeći pisci: Uredništvo, Ivan Meštrović (Molitva), Jozo Kljaković (Meštrović - Majstor i učitelj), Ante Smith Pavelić, Bogdan Radica, Tvrtko Meštrović, Mate Meštrović, Branko Kadić, Srećko Karaman, Zlatko Tomičić (Michelangelo i Meštrović), Stanko M. Vujica, O. Dominik Mandić, Rajmund Kupareo (Ideja kršćanstva u Meštrovićevoj umjetnosti), Antun Nizeteo (Meštrović kao pisac), Stjepan Ratković, Lucijan Kordić, Ferid Salihović (Meštrović i muslimani), Dragutin Kamber, Karlo Mirth i Franjo F. Perše (Meštrović - vječna luc Hrvatske).

.....

Nijemci su otkrili literature jugoslavenskih naroda. Preveli su najvažnija djela I. Andrića, dvije knjige M. Krleže, zatim "Ruke" R. Marinkovića i nešto od Miodraga Bulatovića. Od Krleže je preveden roman "Povratak Filipa Latinovicza" ("Die Rückkehr des Filip Latinovicz", Roman. Aus dem Serbokroatischen von Klaus Winkler. Suhrkapp Verlag, Frankfurt a.M. 1961) i roman "Na rubu pameti" ("Ohne mich",

Roman. Aus dem Serbokroatischen von Ina Jun-Broda. Stiasny-Verlag 1962). Ina Jun-Broda je inače vrlo poznata člankospisateljica. Objelodanjuje ona svoje članke u raznim austrijskim komunističkim novinama. U svojim člancima propagira Ina Jun-Broda "jugoslavensku socijalističku kulturu". Piše članke o svemu i svačemu, pa i o Ivanu Meštroviću.

Zapadna Evropa počela je sistematski ispitivati, što se sve u "istočnoj tami skriva i skriva". Njemačko jezično područje zauzima vidno mjesto u toj "špijunskoj" djelatnosti. . Razni "Dunavsko-evropski" instituti prednjače. To čine i razna nakladna poduzeća. Otkrili su i našu literaturu. I to na taj način, kao da su otkrili Ameriku. Jesu li zbilja otkrili? Da, ali vrlo površno. U Jugoslaviji se nacionalne literature obraduju komparativno. Ovdje ni glasa o tome. Ovdje možemo citati, isto kao u Jugoslaviji, razne fraze i dezinformirajuće smicalice, koje savršeno služe vještima političkim demagozima. Iz nekih "stručnih" napisa može se dobiti dojam, kao da su svi jugoslavenski narodi tek danas ušli u krug zapadne kulture. Stara hrvatska kulturna baština i dalje se nalazi u "istočnoj tami". Vrhunac demagoških i rasističkih mistifikacija i legenda je svakako tvrdnja, kako se tobože u Andrićevim djelima zrcali povijest jugoslavenskih naroda.

Ali Evropa je otkrila i hrvatskog pjesnika M. Krležu. Francuska, Njemačka, Austrija... Nakon Becketta, Sartrea, Musila, Andrića... Kasno, ali ipak. Trebali su ga otkriti prije 30 godina.

Tko je pjesnik Miroslav Krleža? Teško je o njemu i o njegovim djelima pisati i izricati sudove. Bez obzira, što ga mnogi naši ljudi nazivaju bludnikom, izrodom i izdajnikom, on je za naše male razmjere grandiozna književna i nacionalna pojava. Kada se jedanput naša burna epoha smiri, tada će se stvari bez predrasuda prosudjivati. Tada će se mnogo toga oprostiti, pa i svakojake Krležine mrlje. Jer Krleža je, više nego itko od nas, tužni simbol stoljetne HRVATSKE NOĆI, i njen veliki interpretator. Sjetimo se samo "HRVATSKE RAPSODIJE", "BALADA PETRICE KEREMPUHA" i "HRVATSKOG BOGA MARSJA". Tu izbija, eruptivno i kaotično, stoljetni HRVATSKI GNJEV, naša HRVATSKA TUGA i NEMOĆ.

I gore spomenuti roman ("Na rubu pameti" - "Ohne mich") ide u red tih njegovih protestnih djela. U njemu pjesnik Krleža revoltira protiv malogradjanske glyposti. Agresivno, oštro, inteligentno, ali i jako, jako problematično i nemoćno. Taj uzviseni Gospodin Malogradjanin, protiv koga se Krleža svojevremeno borio, međuvremeno se savršeno prilagodio novim, komunističkim uslovima. A Krleža s njime. Ništa se nije promijenilo. Možda to, da se više ne smije protestirati, i da Krleža više ne vodi svoju "usamljenu revoluciju" protiv najnovije "nove klase". Tu malogradjansku "Nebesku simbiozu bratstva i jedinstva" danas jedino koji puta, iznenadno i zapanjujuće, uznemire gnjevni i kaotični Hrvati, onakovi i oni isti, kakve je Krleža opisao između dva rata. Njegovi su junaci svršili u lenjinizmu i prouzročili komunističku revoluciju. Lenjinizam (to jest komunizam) se međuvremeno uzasno kompromitirao, pa je kod suvremenog mladog i gnjevnog Hrvata tendencija dijametralno oprečna onoj prije rata, iako mnoge marksističke ideje nisu strane i neprihvatljive ovoj u komunizam razocaranoj generaciji. "Na rubu pameti" je apologija individualističkog i budnog duha. Taj je roman orijentiran protiv svakog totalitarizma, ali najviše protiv komunizma. Takva djela zapravo odgajaju nove borbe, nove revolucionare, ovaj put antikomunističke. Prije rata su te i takve knjige odgajale komuniste. A taj učinak vjerojatno Krleža ne želi. Zato se ova njegova knjiga mora citati. Mnogo je toga, što je Krleža napisao, vrlo, vrlo aktuelno. A to će biti tako dugo, dok budu živjele mrcine, koje nas gule. Treba lučiti Krležu umjetnika od Krleze čovjeka i "političara". Toliko povodom "Ohne mich" na njemačkom jeziku. Knjigu možete naručiti u svim većim bečkim knjižarama. s.s.

B a b i t s Mihály. Prev. A. Blazović

Med najveće mađarske pjesnike 20. vijeka broji se bez dvojbe uz Adyja na prvom mjestu BABITS MIHÁLY /Mihovil/ (1883-1941). On je pravi "poeta doctus"; ki temeljito poznava čitavu evropsku kulturu od Grkov preko himnov sridnjega vijeka i Danteja, koga je majstorski prevodio, do najmodernije literature. Čitati njegovu, u različne jezike prevedenu "Povijest evropske književnosti" velik je doživljaj.

Babits se trsi početkom osobito na savršenost u formalnom pogledu. Nije klasičnoga, ni modernoga pjesničkoga oblika, koga on ne bi isprobao i kim se ne bi znao poslužiti na majstorski način. Ali neugasljiva žedja za znanošću vodi ga sve dalje i dublje i u sadržajnom pogledu. Naročito zanimljiv je njegov razvitak u religioznom pogledu. Od nemirne mladosti i gorke kletve protiv Boga prilikom prvoga svitskoga rata pelja ga Dante i sridnjovječno pjesništvo (Amor sanctus: Ljubav sveta) k dubljem poznavanju kršćanstva. No najbliže doprimi ga k kršćanstvu, k skrovnosti križa dugotrajna bolest (rak u grlu) prije smrti. U ovoj krizi, ku hrabro-podnosi, prisposobi sebe k proroku Joni, ki je pokušio pobignuti ispred Boga. Tada ide ipak glasiti Ninivi propast. No kad se Bog smiluje varošu, ogorčen morguje protiv Njega, dok mu Bog ne razjasni smisao milosrdnosti i ljubavi Božje.

Ova pjesma najzrelije je djelo Babitsa. U njoj je od forme važniji sadržaj i on zaista sveti humor, ki svidoci za veličinu pjesnika u podnašanju smrtne bolesti.

I . D I O

Rekoše Gospod Joni: "Stan se poj
U Ninive, prorokuj žlojsi zloj!
Nabuhtilo je tamo morje zloće,
Ko gadom pere moje svete noge."
Reče. - I skoči Jona, odmah j'vani,
Ali ne kuda Bog Nebeski kani.
Proročka služba njemu nije slatka,
Boji se grada, pusta mu je draža,
Gdje bi ga tiho čuvala samota,
Da ga zbog karanja ne kazni žlojsa.
Biži od Boga i u Jopu stigne,
Ukrca se u brod, da brzo zgine,
U dalek Tarsis putnu kartu plati,
Obajde Boga, kot krvnika tati.

No Gospodin probudi vihor velik
I šalje ga na morje divlje bjesnit.
I tada dignu se na vodi stupi
I prevrtljivi plavi morski turmi,
U ki Ninive novi raste - pada,
Nastane, pak ga opet krije magla.
Vihor obraća brod i slomi jarbol,
Dasku od daske kine divlji razdor.
Mornari grčevito, da ne zdvoju,
Sve tere brzo brcaju u vodu,
I dok im slana juha bije lice,
Za svojim Bogom svaki zdvojno više.

Odmice Jona, umorne se žuči
U medpalublje starog broda ruši,
Pak se po stepenica doli zvrne
I na tlu broda sav omamljen drimlje,
A mokat pod ga simo-tamo ziblje.

Daske motreć potrkne se prik njega
Kormilar broda, ter zakrikne smjesta:

"Ča činiš ovde, hej, zaspanko lijeni?
Tko si, ha? Stan se, Boga svoga kriči,
Možda se On nam smiluje u stiski.
Ili ti nimaš Boga? Rod svoj povi!
Možda zbog tebe brod naš ne će plovit?
Il' koga grada gradjan si smrdljivi?
Zač putuješ po ovoj mrskoj vodi?"

I reče Jona: "Židov sam po rodu
I hoću uteć ja svojemu Bogu.
Ča imam posla ja s grihotom svita?
Moja je duša željna samo mira.
Skrb neka Boga bude ta grihota,
Nevolja tuđa nije brige moja.
Pustite, da se na tlu broda skrijem,
I ako se prosjede, s njim poginem.
No da me kamo živoga bacite,
Na rub samotne šume me metnite,
Gdje oskudno jim želud, gorku višnju,
Da me ostavi još i Bog u miru.

No kormilar srdito najzad grmi:
"Ča ovde brbljaš bedavo o šumi?
Gdje ti je šuma, kamo bi te vrgli?
Samo u morje moremo te hitit.
I bacit ću te! Brod moj se smi gazit
Onakov, koga grih otajni gnjavi.
Sigurno, ti si kriv našoj nevolji:
Sam kažeš, da te kletva Božja goni.
Goni te Bog, ni vrag te ne će spasit.
Hej muži! Nute ovoga Žida zgrabiti!"
I jur ga lovi osam šak željeznih,
Da zbog njega ne mora brod prosjesti.
Ar težak zna bit kamen, težak olov,
Još teži je otajnog griha lokot.

Zdihava Jona, jauče, skuči zdvojno,
 Al' oni ga zaljuljaju nad vodom.
 "Hej, pazi! -Ho-ruk! Kraj s njim, mij ga
 Zapljusne slap... i voda j' opet mirna."
 Ko trbušina, kad dobene hranu...
 Mornari plaću na koljena padu,
 Brbljaju žarku hvalu dušom, srcem
 I obitaju lakoumne žrtve...

Na nebu duga pojavljuje se krasna.
 Voda se ziblje kao mramor glatka.

II. D I O
 =====

A Gospodin pripravi brižno Joni
 Ogromnu ribu u toj slanoj vodi,
 Da trupcem širokim proguta njega
 Uz bezbroj rib i vode vidra mnoga.
 Jona se glatko s glavom napred klizne
 U trbuh, još ni vlas mu se ne prigne.
 No od nesvišća vrijeđa se probudi,
 U polsnu istražuje trbuh škuri.
 Očima žmireć ziva prepun straha
 U meku, mokru noć ribinjeg čmara.

Ovako dospi v trbuh strašnog bića,
 Gdje ljulja njega slipa, živa zipka.
 U ribi biva tri noći, tri dane,
 Gdje polnoći su podnevom jednake
 I gdje se važu samo žarke misli,
 Ke k nebu gori plazma slično zmiji
 Kao zadusen oganj iz pivnice.

I moli Jona, kriči: "Gospodine,
 Poslušni mene ovde u dibini,
 Zmaljam se k Tebi, ki si u visini,
 Očajno kričim, grdo psujem, zdvajam,
 Iz grla mrtve škrinje krik ponavljam.

Jer si me bació u noćnu tminu
 I morja vrtlogi me zauzimplju.
 Ckružila me j' mnoga voda strašna,
 Na glavu mi se mota morska trava,
 Ogromni vali jašu me kot konja
 I paó sam na dno svemira Tvoga
 U kutljac najdublji svita ovoga,
 Ki kraljevah sa visokoga trona.
 Ja, ki sam Jona bio, tko sam sada?
 Skrovnosti Tvoje više ne poznavam.
 Po volji Tvojoj voda mene brca
 I slinav zatvor meca mi je uza."

I diše Jona mučno, jer zamoren
 Poteže gusto kvrge ribe zmožne,
 Dokle se ona brca, repom tuče,
 Dah manjka Joni, kog' od vode vuče.
 A silno tijelo ribe teško riće
 I stalno neobičan ter premiće.
 No Jona gladan i bljutav u stiski
 U toj smrdljivoj noći dalje kriči,
 Zavija, stenji, kao vuk u jami,
 Urliče: "Gospodine, zač na sami

Zatvaraš mene na dno blata tamnog?
 Odbaciš me spred lica Svoga sjajnog?
 Ipak očiju mojih slipe školje
 U Tvoju crikvu stalno su uprte.
 Pogleda mog strelice k Tebi striljam
 I okol mene črnu noć razbijam.
 Ojačala je bdjenjem moja vjera,
 Bar kako mi se kriješ, ja Te gledam.
 Da, ja sam zaman bižaó pred Tobom,
 Dostignu' si me u vihoru morskome.
 Kot slugu neposlušnoga me biješ
 Razbivši roge moje cholije.
 No čim Tvoj sluga grdi pada dablje,
 Tim jače sviti njemu Tvoje lice.
 Sad znam: svagdje me lovi Tvoja ruka,
 Ki ne će trpit, bol mu je dvostruka.
 Ali ni Ti ne moreš uteć meni,
 Prem sam zasoljen sad u ovoj ribi!"

Tada potrese riba Jonu strašno,
 On najzad ritne obadvim potplatom.
 Obadva trapi turobna bol nova,
 Jer Jonu boli riba, ribu Jona.

I više Jona: "Zač me na ples silu?
 Tko mi ne dā poginuti u miru?
 Zasoljen sam u burnoj morskoj vodi,
 Kot zujalicu brcaš me i goniš.
 Jer dah i duša gubu se u meni,
 Da živim ipak, Gospodin moj želi.
 Za psa svojega Pastir mene hoće
 I oslobodit me od sve gnjilote.
 Ah, hodi Gospodine i otvori,
 Tvoj pas će trčat, črijedu oštro korit.
 Jer molba moja stigla je do Tebe,
 Prodrila je visine i daljine.
 Tuci, oj tuci mene mudro bičem,
 Da nikad ne pozabim, ča običem,
 Jer tko u laž život sebi zakapa,
 Put k pravoj srići ludo si zatvara."

To reče Jona i četvrtog dana
 Od Boga j' ribi zapovid poslana,
 Da baci Jonu na obalu ravnu,
 S njim pljuva krv i mast i žuč u travu.

III. D I O
 =====

I reče Gospodin po drugi put proroku:
 "Stan se i poj, ar Bog tvoj biti hoću.
 Do grada Ninive ni ne postani,
 I prodikuj, kot prepis za te glasi!"

Digne se Jona, u Ninive ide,
 Ki tri dni hođa ima pokrajine,
 Tri dni se more po varošu gazit,
 Iz ulic uskih ne ćeš izlaz najti.

Idući Jona prvi dan dospene
 Na trg šatorov u obliku zvijezde,
 Gdje tršci divlju gledaju mu bradu
 Ter pratež blatnu, cunjavu i gadnu,

Sluša ju riči smijuć se u koru,
 Kad Jona počne po Božjem nalogu:
 "Nebeski Bog, tvrdu rič poslušni,
 Ninive grišni, brzo se povrni,
 Ili će sumpor žgat varoš prokleti,
 Za dvakrat dvajset dan ćeš se pro-
 Cvako sjesti.
 Cvako, više krvavim očima.
 I po obrazu slan pot mu se scidja.
 Ali ti tršci smiju mu se dalje,
 Tržu i hinju, jidu usred vade.
 A Jona tužan i uzrujan ide,
 Plisnivo ulje smrdi mu i dinje.
 Na drugi večer novi trg dostigne,
 gdje glumci kažu svoje ludorije.
 Po pijesku plešu kao glupa zmiya,
 Jayao si dilu cjelove bez stida.
 A Jona gori na vrh stupnjeva splazni,
 žaruje tako iz ust pod mustaći,
 Pa mislu ljudi: bika ruje silni,
 A narod splašen lakomno zanimi,
 Dokle iz Jone grmi Bog ovako:
 "Posti se, grade, pokorom i strahom!
 Tridesetdevet zor tebi još eviče,
 Dokle u ognju i krvi pogineš."
 I tada
 I tada su ga zauzele dame
 I ludo smijuć pratile ga dalje.
 Dirmu se njega dušeć od rib duhu,
 Njuskale plaho srditu mu dušu.
 Cvako
 Cvako od žen zauzet postane
 Trećega dana kod kralja palače.
 Tamo već znaju, tko je, ter ga primu
 U dvor, gdje oko zlata zmožni sidu.
 Oko njih pleše mnoštvo robova lipih,
 Ki goli skaču il' se boru slipi
 Na smih ter igru gostov razuzdanih.
 I dađu Jona na stup cifrast splazni,
 odakle mora glasit svemu svitu,
 Kako će slomit Bog zemaljsku diku,
 U propast poslat varoš, narod, zemlju.
 I tada
 Na tada Jona krikne strašnu kletvu
 Na kralja, na dvor i njegovu slavu,
 Na lipe žene i palaču sjajnu,
 Na lude glumce i kraljevske norce,
 Na trgovinu i sve rukotvorce,
 Na citav varoš i ponosne zgrade,
 Pak skoči doli, trči kroz čuvare,
 Kroz sale, dvore, hodnike i vrte,
 Kroz sumu piljev i gatne zaprte,
 Propliva vode, vodovod, kanale,
 Biži uz turme, kroz ulice prazne,
 Trči uz zidi iz Ninive grada.
 U svojem srcu, ko je puno jada,
 Vi ziju nosi o Ninive gradu,
 Gdje ne će ostat kamen na kamenu.
 I u pu-
 Konjaci u pustinu dojde, gdje su žajni
 Konjaci zgrizli zelenilo travi,

Gdje žarki pijesak žge kožu potplatov,
 Kad stupiš, tamo bez dobrih sandalov.
 Tamo se Jona oštro zagovara,
 Da će se postit do onoga dana,
 Kada iz nebes sumpor padat počne,
 Od ognja nebu rumenilo dojde,
 U gromu strašnom potres zemlju slomi,
 Ter grada turmi rušeći se doli
 Zagrnu oce, sine, majke, kćere,
 Strice i strine, ujce brate, sestre,
 Da tako Ninive u propast pada,
 Kot nekad rodčina Jeroboama.

I tada počne od tridesetosam
 Po redu najzad brojiti dane Jona
 I Gospodinu kriči: "Svemogućii!
 Ti Osvetitelju! Moju rič poslušni!
 Ti šalješ mene črva k črvom slipim,
 Ki su bez kazne išli putem grišnim.
 Ja bih volio sidit u pustinu,
 V postu korjenje i konjace jisti.
 No post, pobožnost Ti za plivu sudiš,
 Jer grih si dili s grišnim, ki god šuti.
 Za svoga brata odgovara svaki,
 Ne morem uteć službi, ku ti kaniš.
 Al' nut prezira grišnik opomene,
 Smije se Tebi, Stvoritelju nebes.
 Izvrgli jesu ruglu Tvoga slugu,
 Jer riči istini moć slabu pružu.
 Ne hasni ovde lipa rič, molitva,
 Nek oštrih strelic silna moć i bitka.
 Ja miroljubiv Jona moram biti
 Bitke i propasti prorok srditi.
 Bori se s njimi, Bože, potuci je!
 Iskrči izrod, grišnog roda sine!
 Jer pravice i mira ne će biti,
 Dok oganj gizdost Ninive ne zniči!"

I minu dva-tri tajedni i misec,
 Tridesetosmi put se sunce zdigne,
 Premine jutro, podne, večer vrijeda,
 A Jona citav dan rub firmamenta gleda.
 I već se topi nebo sve u tihoj noći,
 U Ninivi ni jedan ubog stan ne gori.

IV. D I O

Jer vidi Bog, da ipak riči Jone
 U kom-tom srcu nosu sad pokore,
 Kot dobro zrno pada u tlo plodno
 I žmiri kao iskra gori skrovno.
 I misli: "Imam lažno. Meni služu
 Stoljeća kao sluge, da napušu
 Iz male iskre pravi oganj živi...
 Samo da glupi Jona to ne vidi,
 Jona će projt. Drugi će dojt namjesto njega!"
 Ovako misli Bog. Ali to Jona ne zna.

I zato je on gnjeva pun, ter reče:
 "Otkad me ovde žarko sunce peče,
 Dan na dan dojde više ljudi simo
 Iz varoša, ter pita podrugljivo

Ili u strahu malo bojazljivo,
 Koliko dan bi se još brojiti smilo.
 Ja povim točno broj. A sada tako gleda,
 Lažac sam ja, lažac je moj kalendar,
 Lažac je Bog! Nut ovo j' Tvoja volja?
 Svih dobrovoljnih smućena j' pokora,
 No mogaó sam, ili morao znati!
 I zato jesam pobignu' u Tarsis...
 Jer Ti pretvaraš svako zlo u dobro,
 Zlotvora svakog vabiš k životu pokor-
 No moju dušu sad već najzad primi, ^{nom.}
 Bolje je umrit neg ovako živit."

Ovde se mora znati, da je Jona
 Sidió nasuprot varoša zloga
 Prema istoku, gdje se sunce zdigne
 U hladu velikoga lišća jedne tikve,
 Ka se j' na kapljum udren hrast ovila
 I tako mučnoj glavi Jone hlad dilila,
 Da ga vrućina ne bi mogla pražiti
 I da spod nje ón zna na varoš paziti
 U velu magle pletene od sunca.
 I radova se jako tikvi Jona.

Zatim u hladnoj zori jednog jutra
 Pošalje Bog jednoga malog črva,
 Da zmožnoj tikvi korijen pregrize
 I ona smjesta naglo uvene.
 Lišće joj žarko sunce žge i prži
 I cijela tikva tuguje u smrti.
 Kot biše prije velika, tako j' osušila
 I nije više hlada ni sinja dilila.

I tada Bog vrućinu šalje groznu
 I suhu buru veliku istočnu.
 Vrućina sunca užasno žge doli
 Na golu glavu siromahu Joni,
 Tako da prorok pada u nesvišće,
 Sve oko njega naokrug se ziblje,
 Ko da je opet na himbenom brodu;
 Želudac zburkan potribuje vodu,
 Pri tom zdihava: "Dušu najzad primi!"
 Ja volim umrit, neg još dalje živit."

I reče Joni Bog: "Vidiš li sada,
 Jesi li punim pravom ti pun jada,
 Kad me zbog hlada tikve optužuješ,
 Nje tužan konac dúboko žaluješ?"
 Pukne iz Jone jad, ter odgovara:
 "Moja je srda sasma opravdana!"

I tada reče Bog: "Tebi je sada
 Za tikvu, ka je jednu noć nastala,
 U drugoj noći uvela bez smisla;
 Tvoja se ruka za nju nij trudila,
 Nisi ju trib'ó njegovat, odgajat,
 Samo pod hladom lišća lijeno spavat.
 A ja da ne bih za Ninive žalio,
 na kom je mnogi vi-jek dugo gradio?
 I koga turmi dižu se gizdavo
 Ko pobjedom korunjen vojni tabor

V pustini; dok su ceste kao strani knjige,
 V koj slike za me povijest crta-piše.
 Da ja ne žalim Ninive varoša,
 Ki stupnje gradi budućeg naroda?
 Ta varoš, ki se krisi kao baklja
 Kroz duge vijekove; i pokolenja
 su živila uz ovu svitlost, ku pustina
 ni silnim vjetrom ugasiť nij smila?
 U kom stanuju mnoga sto tisuća,
 Građivši moću strpljenoga truda;
 Ni oni ne znaju, i tko će to tumačiti,
 Ča j' mogla desna ruka ili liva graditi?
 Izrući meni, to ću ja odlučiti.
 Tvoja je rič, a mač u mojoj ruki.
 Ti, Jona, samo prodikuj, a Ja ću činiti.
 Na vijeké Ninive, ni tikva ne će živit,
 Ni Jona ne. No vrime će još biti
 I dojt hte novi Jone, kot iz košćic, ti-
 Pognat će jednoč opet novo lišće. ^{kve}
 Štrdeset dan, ljet ili tisućkrat toliko
 U moji usta znači uvijek isto."

Ovako reče Bog, a Jona šuti.
 Tiho se kreće sunce po nebeski puti.
 A postepeni turmi daleke Ninive
 Dižeć se gori ziblju od vrućine.
 Ta silni varoš u tom pjesku leži
 I kot užasna životinja stenji.

M O L I T V A J O N E

=====

Meni su riči nevjerne postale,
 Kot potok jesam, koga voda raste,
 Ki svoje ubrovi pregazi dvojeć,
 Tako ja nosim prazne riči moje,
 Kot slipa povodja, ka naglo kine
 Granične znake, medje i zasipe.
 Oh da bi Gospodar potoku momu
 Korito pravo daó, da svu vodu
 Sigurno k morju primim, dok mi pjesmam
 Na konac On sam piše rim i ritam
 I da b' mi bila prava "ars poetica"
 Na mojoj polici Njegova Biblija.
 Da ja, ki sam se kao Jona lijeni
 Shranjaó nekad, a kašnje u ribi
 Stupió u noć gluhu sparmu doli
 U burno tamno morje žive boli,
 Ne tri dni, nego misece, tri ljeta ili
 Tri stoljeća u slipoj vječnoj ribi
 Ne skrsnem navjek, nego najdem stari
 Moj glas i moje slabe riči stavim
 U vojni red, kot On to šušlja meni,
 Da bude znalo moje bolno grlo reći
 Hrabro i bespogrišno rič iz svoje moći
 I da se ne utrudim ni do kasne noći,
 Dok mi nebeske i ninivske sile
 Živit i rič reć budu dopustile.

o o o o o o o

NEISKORIŠĆENA MOGUĆNOST

Izjava, sa kojom se je kabinet Gorbach II predstavio nacionalnomu savjetu i narodu, izražuje umornu nepriličnost i dokazuje neku siromašnost u mislima. Isto tako slab bio je odziv sa strane javnosti. Nitko nije strastveno kritikovao, nafavno, jos manje se je našao nako, tko bi bio zastupao ovu izjavu vlade. Nezgodna šutnja ili polovična kritika bila je sva i jedina reakcija. Odbijanje bez ikakvog otpora je jednoglasno, to se kaže u svim novinama, početo od onih, koje su pod uplivom jedne ili druge stranke koalicije preko nezavisnih do komunističke štampe. Politički barometar pao je najdubje u saveznim zemljama; "oficijalni Beč" neće shvatiti brigu zemalja, nego pokušava da se spasi optimizmom. Uopće morao bi se Beč kao glavni grad mariti više za atmosferu u glavnim gradovima pojedinih zemalja i morao bi na vrijeme gledati za tim, da raskol u političkoj atmosferi ne nastane još veći. Nezadovoljnost ide kroz stranke, komore, organizacije i kroz zemaljska vodstva narodne i socijalističke partije.

Kabinet Gorbach II nije shvatio prve prilike, da se izkaže kao vlada. Baš zato, kad u javnom mišljenju ne postoji unaprijed mnogo povjerenja u najnoviji kabinet, trebali bi sastavnici i odgovorni ove izjave pod svaku cijenu pokušati, da dobije taj kabinet profil u javnosti, da zadobije taj kabinet prestiž i ugled od svih strana. Samo tako moglo se je nešto izjednačiti i popraviti. Ali ne. Ta izjava koju je pročitao kancelar u parlamentu, napunila se je praznim frazama i lijepim riječima. Ima vrlo malo zanimljivosti u njoj, a nema ni iskre pravog oduševljenja za stvar vlade, koja bi morala blistati iz svake pojedine vladine izjave, koja hoće dirnuti narod, narodne zastupnike i štampu.

Ne može se obraniti tog utiska, da ni jedan član kabineta nije baš sretan da vlada pod ovakvim uvjetima. Izgleda, da se ni sami socijalisti ne vesele svojem u uspjehu. Dokazalo se je, kako dobar je bio korak, kojega je poduzeo Josef Klaus: On je sada simbol unutrašnje opozicije i unutrašnje emigracije u Austriji, zajedno i neki ventil, kroz kojega može izlaziti para nezadovoljnosti i jada. Sva sreća, da nam ovaj čovjek kaže, kako treba voditi političku opoziciju: Ne smije se ostaviti sve na kraj, ne smije se povući u "privatni život"

i u svojim najužim krugovima samo riječima nastupati protiv pojedinih nedostataka i pokazivati na pogriješke, nego treba zasukati rukave i svom snagom ići na posao u unutrašnjoj partijskoj politici. Stati na stran bez svakog zanimanja za politiku je otprilike najglupije, što može pasti nekome na um. Politika je naša sudbina, a politika znači poslovati i raditi.

Sigurno, ako pogledamo ovu izjavu, možemo naći neki rečenicu ili neki dio, koji sadržuje važne političke stvari, ali većinom su po sebi razumljive i više manje već poznate. Može se jasno vidjeti, da većina članova kabineta nema mnogo zanimanja za pravi odnosaj između politike, kakovu prave parlament i vlada i javnog mišljenja. Nije bilo govora o novouredjenju štampe, a kamo li o pitanju radiodifuzije i televizije

Kako bi se brzo zadovoljio jedan dio javnosti, podcrtala se je važnost asocijacije sa EWG-om. Ali izgleda, da je to samo optička varka, jer da bismo to uzeli ozbiljno, bila bi nam vlada sigurno uvadila, kako si predstavlja aranžman sa Moskvom. Nitko neće vjerovati, da može Austrija sama odlučiti u ovoj važnoj stvari; uvjereni smo, da je moguće naći put, koji vodi do sporazuma sa istokom. Ali ovako bilo bi moguće, da stigne Beograd prije u Brüssel nego Beč.

Zanimljivo je: Pokazivanje na budžetsko pravo nacionalnog savjeta, priznanje potriboće austrijskih seljaka za jednakom socijalnom sigurnošću s drugim narodnim grupama, onda još -dosta dugo je trajalo - priznanje, da Austrija nije samo pravna država (Rechtsstaat) nego i kulturna (Kulturstaat) i da to treba doći do izražaja u budžetu, konačno jos to, da se zakonskim načelima omogući ostvarenje već postojećega zakona o zahtjevu naroda.

U j e d n o j podredjenoj rečenici je govor o federalizmu, A baš pitanje federacije jedno je od glavnih pitanja, koja stavlja Austrija kabinetu. Baš zato, kad nema složnosti i prave volje za novi početak, morali bi socijalisti i narodna stranka - koji predstavljaju koaliciju - pokušati, da se okrijepi ta koalicija u stvarnosti. Pitanje federalističkog sastava Austrije pruži tomu sigurno najbolju mogućnost. Na žalost nema vlada u svojoj izjavi mnogo bilo kakvog naprednog i savremenog koncepta. Malo više novih ideja ima samo zahtjevni program saveznih zemalja. Ne treba mnogo govoriti o kompetencijama, novom podjelenju kompetencija i sličnim. Tko danas još misli, da je Austrija, taj

da je federalizam pomireh sa podjelivanjem kompetencija, taj se još uvijek nije probudio iz starog sna. Danas se ne diskutira više o podjelivanju i rasporedjivanju, nego suradnja izmedju saveza i zemalja je danas važna. Današnja društvena struktura i uvjeti, koje je prouzrokovala tehnika zahtjevaju centralnu koordinaciju. U pojedinom postoju ovdje pitanja cesta, kulturne i političke činjenice u pojedinim zemljama, na koje bi se trebalo gledati i u radiju i televiziji, federalizam partija, pitanje prilično suvišnih državnih sekretara i druga.

O svemu ovome nije bilo ni riječi. Preporod Austrije ovisi od političke i kulturne stvarnosti saveznih zemalja. A i sam Beč je savezna zemlja!

Kabinet Gorbach II mogao bi, protiv svih nezgodnih uvjeta ispuniti povjereni zadatak, kad bi počeo sa inicijativom da se postavi pravni osnov za već od davna potrebnu potpunu suradnju stvarnosti pojedinih zemalja u cijelokupnoj stvarnosti Austrije!

+
+ +

Marko Glavanić:

UMJETNICI POD KOMUNISTIČKIM REŽIMOM

Tko god pažljivo prati vijesti o umjetnicima u komunističkim zemljama, bit će najprije malo inenadjen. Iznenadjen što, pošto će opaziti, da se ne slaže sve ono, što čita. Tko misli, da su "tvrda konsekvencija" i "jasna logika" karakteristični pojmi crvenog sistema, ne će naći potvrdu ovog mišljenja.

Što nam kažu činjenice: Najprije dozvoljava Kremelj agilnom Jevtušenku da putuje u Englesku, Francusku i Njemačku, da "gnjevni mladi muškarac" u ovim zemljama prilično slobodno govori u onom živom, novom tonu, kojim je počeo u domovini. Poslije toga se čuje, da se taj isti Jevtušenko povriva preko glave predbacivanjima i da se predvidjeni put u Italiju "iz zdravstvenih razloga" otkazuje.

U isto vrijeme može veliki madjarski pisac Tibor Dery, koji je bio radi odobravanja ustanka 1956. godine nekoliko godina u zatvoru, putovati u inozemstvo, čak i u Njemačku, to utočište "revansizma" i "militarizma". U toj zemlji se on javno ispovjeda kao "socijalist", bez toga, da ga "Adenauerov režim" bači u zatvor, kako bi to bilo za očekivati prema pisanju istočnih zurnalista. U isto vrijeme se čuje iz sovjetske zone, odluka, da se treba vratiti neostalinističkoj kuturnoj politici.

Vodja ideološke komisije politbiro-a SED (Sozialistische Einheitspartei Deutschlands), Kurt Hager, jasno je izrazio u svojem osnovnom referatu, da se umjetnici ponovo trebaju prignuti pod jaram "socijalističkog realizma"; tko to ne bude

... Peter ...
... li r ...

činio, ne će se naravno likvidirati, ali otuzet će mu se materijalna osnova njegove egzistencije. Peter Huchel, pjesnik, ne smije na dalje izdavati svoj časopis "Sinn und Form", koji je imao visok literarni i kritičarski nivo. Peter Hacks, dramatičar, koji se je samovoljno vratio u sovjetsku zonu, napada se na najteži način od strani SED-a. Isto tako i Anna Seghers, kipar Fritz Cremer, pjesnik Hermelin i mnogi drugi. Hager je i razjasnio, da će se u budućnosti samo takove knjige izdavati, koje služe "njemačko - sovjetskom prijateljstvu" i koje koriste "borbi protiv imperijalizma i militarizma". Manje se zna, kako ide onima, koji još nisu arivirani; ali čuje se, da ih partija poziva, da s njima "razmatra njihove pogriješke" i da tako njima pokaže "puteve novomu radu". Kako ovakovi razgovori utječu na produktivnost osjetljivog umjetnika, zna si svatko predstaviti. Lako si možemo predstaviti, da pod ovakovim uvjetima mladi talenti ne mogu doći do izražaja.

Toliko nam kažu činjenice.

Pokušajmo razjasniti, kako je moguće, da je došlo u istočnom bloku do ove šarene mješovite liberalizacije i restalinizacije. Prije svega nemojmo zaboraviti, da u svakoj zemlji postoje specifični uvjeti. Ipak je moguće ove različite fenomene svesti u jednu osnovnu situaciju. Komunistički režim uzima prema piscu ili pjesniku i umjetniku ambivalentni stav, koji se uvijek kreće između pola subvencije i pola likvidacije, naravno ne uvijek fizičke likvidacije. Funkcionar je pripravan da hvali i da slavi umjetnika i umjetnost, ali ona ipak ostaje nehajna i ne da se kontrolirati. Iz ove dileme obožavanja i mržnje nauči funkcionar i to, da se umjetnik mora podmićivati, bilo visokim dohotkom, bilo garantiranjem publiciranja njegovih djela ili drugim.

Konačno, kad se već uspjelo milom - silom tu grupu ljudi zadobiti i izolirati ju višim životnim standardom, naravno je, da se takve umjetnike upotrebljava za propagandističke ciljeve u inostranstvu. I najgluplji komunistički funkcionari naučili su već, da nema smisla u inostranstvo slati nekog čovjeka, da on tamo propovjeda komunistička gesla. Ako ide za to, da se pokaže zapadu, da taj komunizam nije baš tako opasan, mora se pjesniku dozvoliti, da ponekad kaže i koju slobodnu riječ. Opasno to nije nikako, konačno se nalazi umjetnik u čvrstoj ruci, a to malo slobode točno je dozirano.

Ipak se nešto pri ovom računu ne slaže. Jedna slobodna riječ.....itd. Tako "jednostavno" to ipak nije. Ustanak se širi, hrabrost dobije mjesta i izolacija se lomi. Umjetnik i masa dodju opet u dodir. Masovno dolaze ljudi na ona mjesta, gdje pjesnik čita; u kazalištu se aplaudira, časopis za literaturu rasprodan je nekoliko sati poslije izlaska. Ovo je klasični trenutak, kada nastupi partija. Umjetnici se vraćaju partijskoj liniji, optužuju javno sami sebe ili mjenjaju jednostavno zanat, da bi mogli prehraniti sebe i svoju obitelj. Poslije optužbe brzo dodje novi dokaz naklonosti; subvencije se forsiraju, nova klasa privilegiranih umjetnika nastane, i opet se politbiro pita, ne bi li mogao kupiti novu propagandističku vrijednost za potrošene pare. Pod nekim uvjetima se dozvoljavaju putovanja u inostranstvo i onda ide opet sve svojim starim putem kao i prije. To je u velikom taj mehanizam. Kao u knjizi "1984". Danas ovako, sutra onako; danas je ovo istina, što je bilo jucer - nije bilo.

